

JUGOKOMUNISTIČKI ZLOČINI NA ŠIROKOM BRIJEGU

Doc. 103*

IZJAVA

Mobiliziran sam na 14. XI. 1944. u Splitu iz srednje škole u Splitu. Poslije smo otišli u Trogir, a zatim u Šibenik. U Šibeniku dodijeljen sam I. Bat. I. Prol. Dalm. Brigade, 26 Div.

Učestvovao sam u borbama kod Širokog Brijega (u prvoj polovici februara 1945. godine). Nalog poslije pada mjesta: Slobodne ruke za tri dana (jedini za vrijeme mog boravka u 26. Div.).

Moja brigada imala je zadatak osvojiti »Cigansko Brdo« i dolinu (uvalu) kraj Lištice do Regije Duhana. Nakon tri dana žestokih borba ušli smo u samo mjesto. Vojska je imala nalog ubijati (ubiti) sve što se nađe u samom mjestu uključivši starce, žene i djecu. Prizore nisam gledao, jer se nisam odgojio u takovoj metodi. Medjutim nakon tog pokolja vidio sam po ulicama i kućama brojne lješine, ne samo vojnika nego i civila, među kojima velik broj žena i djece. U jednoj kući – zapovjedništvo njemačko-hrvatske jedinice – vidio sam devet mrtvih (među njima bilo je i djece), a tako i po ostalim kućama. Nalog je bio načiniti što veću štetu pučanstvu i vojnici su ubijali stoku po štalama, što sam i sam vidio.

U Mostaru su bili slični prizori par dana kasnije Širokog Brijega. Tako sam vidio kod biskupske Palače masu mrtvih. Nalog za te pokolje izdala je Divizija (Gen. Dapčević), a ti nalozi bili su komunicirani brigadama, bataljonima i četama. Zapovjednik mog bataljona bio je Srbin iz Knina »Djuro«.

Kod Trsta, po prilici 3-4 maja 1945., stigao je nalog povlačiti se prema jugoslavenskoj granici, a medjuvremeno Divizija je pokupila vjerne partijce i članove SKOJ-a za neke posebne-povjerljive zadatke, i od njih formirala posebnu jedinicu. Nikada se nije doznala svrha tih novih jedinica, a medju vojskom su se raširili glasi: zadatak sabotaže na angloameričkom okupacionom području Julijske Krajine, što nije istina, jer se doznalo, da su otišli prema Koruškoj.

Rim, 23. VIII. 1953.

Pavao Prcela ✍

PROVINCIA I POČETAK RATA

PROVINCIJALAT*
HERCEGOVAČKIH FRANJEVACA
U MOSTARU
Mostar, 9. V. 1941.

Broj _____

Dragi fra Dominiče!

Amo se sve živo izvrnulo i novi svijet nastaje, otkad Ti se nijesam javio. Možda si iz novina čitao i naše udese u Mostaru i u Hercegovini. Bombardiran je aerodrom prvi dan rata 6. IV. Drugih šteta nijesu činili tog dana. Na Veliku Subotu nastradali smo mi u crkvi i u samostanu. Svršavali smo baš oficij u koru pred 4 sata po podne, kad zagrmi sa sviju strana pakleni prasak i poče trusiti klačarda za vrat. Automatski krenemo iz kora van. Istom kad sam kroz sakristiju povirio u crkvu vidio sam punu crkvu prašine. Tri časne sestre uređivale oltare, jedna se onesvijestila. Dolje bio još fra Vlatko i jedna žena. Poginuo je samo jedan mladić Konjevod: navodno bačen ispred crkve za Rauševu kuću.

* Iz ostavštine don Krunoslava Draganovića, nelektorirano.

* Pismo provincijala fra Krešimira Pandžića fra Dominiku Mandiću u Rim, Arhiv HFP, Mostar, SP sv. 133, f. 268. (Pismo donosimo u izvorniku.)

Jedna je bomba, barem od 100 kg, drugi su uzimali daleko veće težine, udarila u temelj ćošu crkvenog pročelja prema milosrdnicama i svu je srušila od vrha do dna. Otvor zjaje, gdje su išle stepenice za kor. Tlo se pod ćoškom uleklo i povuklo za sobom s jedne strane i druge strane zid. Raspukli su lukovi iznad svih prozora, osobito sa zapadne strane. Stakla gotovo sva polupana na pročelju samostana, na tiskari, na štali. Druga je bomba lupila između zvonika i štale i napravila rupu od 11 m promjera i 3 m dubine. Treća je srušila Fazilovu kuću i četvrta pala u dvorište iza Fazilove i bivše Rimčeve kuće. Kao da smo bili cilj. Na Uskrs opet 3 s naše strane u Hum iznad mahale Podhum. Cigla je otišla s dva krila samostana, sva sa štale i većinom nad tiskarom. Stakla smo izmijenili oko 320 kvadrata. Onda bježanija i opasna igra s građanskim ratom, dok nije došla okupacija. Od naših nije nitko stradao životom. Ranjen je u Nišu fra Željko Zadro i ostao u bolnici. Tamo je ostao fra Makso Jurčić isto kao aktivni vojnik zdrav, još ga nema amo. Ne znam sigurno, šta je s fra Justinom Medićem, tamo je i on služio do rata.

Prilažem Ti molbu za Sv. Stolicu radi redukcije sv. misa. Možeš odmah izjaviti, da su mise sve manualne, zasada nemamo nego jednu trećinu – ako to treba kazivati – sve su iz naših župa, nešto valjda još američkih. Uglavnom mi računamo s intencijama iz Hercegovine. Ako bude moguće izići na kraj, kušat ćemo raditi novu crkvu u vezi s proširenjem samostana. Prilike nijesu povoljne, ali šta možemo. Bi li bilo pomoći otuda? Mislím potražiti pomoć od vlade iz Zgba i preko nje možda oštetu od talijanske i njemačke strane. Neki su tvrdili, da su crkvu bombardirali Nijemci, drugi, da su Talijani. Ovo će biti vjerojatnije. Mi nijesmo dali nikomu povoda, Hrvati se uopće nijesu borili.

Uredi čim prije dispensu za ređenje desetorice, ako ide. Možda Zvonar da ne može dobiti: u tom slučaju Ti ga prekriži, da badava ne plaćamo taksu. Ako se da dobiti, neka puste i njega s drugovima.

Onda trebalo bi svakako omogućiti fra Bogomiru i fra Dionizu da dođu na ispite u Rim. Fra Dioniz radi tezu u Makarskoj i svršit će je ovog mjeseca. Poradi u Rimu da mu jednomu i drugomu dopuste dolazak barem na kratko vrijeme u lipnju. Fra Bogomir je spreman za usmeni ispit, fra Dioniz za pismeni. Ako bi ostali neko vrijeme, možda bi mogli svršiti sve. Ja ću isto tražiti dozvolu u Splitu.

Radi perturbacija i nervoze nijesam još ni promjenu držao. Skoro ćemo štogod učiniti. Pomeli nam i kongrese i izložbe.

Pozdravi preč. o. generala, o. fra Karla. Kako tamo? Tebe srdačno pozdravlja

fra Krešimir ✍

SAVEZNIČKO BOMBARDIRANJE SAMOSTANA NA HUMCU

+!*

Mnogopoštovani!

U subotu oko 5 napali su nas avijoni. Došli su od Vrgorca, te pustili bombe iz daljine od 1 km u pravcu samostana. Dvie su bombe pale kraj špilje, jedna kraj doma, dvie ispod štale, a dvie na livadu niže pčelinjaka. To je bilo u 4 sata i deset minuta kad smo mi bili u koru. Teškim mitraljezima pucali su po baščama okolo samostana gdje su zapalili nešto benzina, a pucali su i po zgradama samostanskim, ali ne tako mnogo. Jedna je kugla eksplodirala u sadašnjem novicijatu i manja šteta bila je u dvie spavaonice. Od braće i momaka nitko nije nastradao – Deo gratias!

Možda bi bilo dobro, da se mladićima skrate dani, ako je to moguće...

Ostaje poslušan i pozdravlja

Humac, 7. VIII. 1944.

fra Makso ✍

* Pismo fra Maksimilijana Jurčića Provincijalatu Hercegovacke franjevačke provincije, Arhiv HFP Mostar SP. sv. 144, ff. 6,8 (donosimo u izvorniku).

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, VIII., 2 (15),
Široki Brijeg, 2015. , srpanj – prosinac, 2015.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Zaključenje broja: 25. lipnja

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Pred nama je 15. broj ovoga našega glasila. Zacijelo razlog za malo slavije, ali ostavit ćemo to za neku drugu priliku. Sada nam je zauzeto raditi da se istina o prošlim vremenima konačno probije u našu javnost.

Mislimo da je to razumljivo samo po sebi? Ma nije! Čak ni tamo gdje smo nazgled mi sami sa sobom. Umjesto zanosa da se sve to istraži, događa se da se odmahuje rukom i kaže kako još nije sazrijelo vrijeme. A kada bi to bajno vrijeme trebalo sazrijeti? Takvi na to ne odgovaraju. No, mi možemo dotičnima reći da na taj način oni ponovo ubijaju već ubijene žrtve. Zvuči oporo i para uši, ali je istina. Treba se zaista nad svime time zamisliti.

Krivci smo ako dopustimo da jugokomunistička istina bude jedina istina koja će progovarati o našim pobijenima. Ne treba to biti ni neka naša istina. Neka to bude istina koja će odgovarati onomu što se zaista dogodilo. Tek tada će se određeni vjerojatno pokajati, oni koji nisu oprostili, to će vjerojatno također učiniti. Jugokomunistička suza nije nimalo vrjednija od suze njihovih žrtava.

U slučaju pobijenih hercegovačkih franjevac istina izgleda i ovako. Fra Leo Petrović, provincijal, štitio je u Mostaru obitelji jugokomunističkih pristaša i njihovih simpatizera, štitio je Židove i Srbe. Imamo svjedočanstva o tome i objavit ćemo ih u nekom od sljedećih brojeva *Stopama pobijenih*. Unatoč tomu, i mnogočemu sličnom, jugokomunisti su

ga ubili i do dana današnjega proglašuju ga fašistom. Smeta im i mrtav jer je volio svoj narod, svoju vjeru i sve druge narode. Dobro je to shvatio Europski parlament pa je komunizam proglasio totalitarnom ideologijom, jednako kao i nacionalsocijalizam i fašizam.

Živjeti nam je od istine koja oslobađa. Shvaća to i Hrvatski narodni sabor (HNS) BiH pa je još više podupro Odjel za Drugi svjetski i Domovinski rat. A on predstavlja koordinaciju dosad devet ustrojenih povjerenstava po općinama koja se trude iznijeti na svjetlo dana pravu istinu o Drugom svjetskom ratu i poraću. Još je mnogo ljudskih kostiju razasutih kojekuda po našoj domovini. I kao ljudi i kao kršćani trebamo ih dostojno pokopati i čuvati spomen na njih.

Mi ovdje na Širokom Brijegu, i drugdje, nastojimo obilježiti i spriječiti propadanje mjesta na kojima su ubijena naša franjevačka braća. Trenutno smo se malo više usredotočili na ratno sklonište, o čemu možete čitati u ovome broju. Hvala svima koji nam u tome pomažu na različite načine. Jedan je od njih da nam se daruje i klesani kamen, što također navodimo, a pritom kažu da im je to čast. Svjesni su, dakle, što se i zbog čega dogodilo.

Razmišljajmo pravilno, molimo se i onda će sve biti drukčije. Do sljedećeg broja neka vam je

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o znakovima	43
Povijesne okolnosti	22	Odjek u umjetnosti	44
Povjerenstva	25	Nagradni natječaj	45
Stratišta	26	Utamničnici	49
Pobijeni	30	Podsjetnik	51
Glas o mučeništvu	37	Razgovor	57